

PODSUMOWANIE PROJEKTU

"Śpiewy pogranicza ze zbiorów Jana Ignaciuka w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie"

W roku 2023 w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie zrealizowano projekt pod nazwą „Śpiewy pogranicza ze zbiorów Jana Ignaciuka w Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie”. Projekt został zrealizowany dzięki wsparciu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury. Jego celem było ukazanie repertuaru pieśniowego z materiałów Jana Ignaciuka, które ten przekazał Muzeum w roku 2003. Zbiór obejmuje 20 kaset z pieśniami oraz zapisy pieśni ludowych wraz z opisami obrzędowości rodzinnej i dorocznej. Obecnie przechowywany jest w Zbiorach Folkloru Muzycznego, które w latach 70. XX wieku założył Włodzimierz Dębski.

Jan Ignaciuk (1928-2013) urodził się we wsi Dańce, gm. Hanna w powiecie włodawskim, w rodzinie rolników. W 1942 roku ukończył 4 klasy szkoły powszechnej, kolejne w Sławatyczach nad Bugiem, a w 1947 roku zdał „małą maturę” w gimnazjum we Włodawie. W 1953 zamieszkał w Lublinie, gdzie zaocznie ukończył technikum ekonomiczne im. Vettera (1964 r.). Współpracował z Ukraińskim Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym w Lublinie, należał do jego zarządu. Udzielał się w Ukraińskim Zespole Pieśni i Tańca w Lublinie, śpiewał w ukraińskiej grupie estradowej „Trojanda”, był członkiem koła Zjednoczenia Ukraińców w Lublinie i Związku Ukraińców Podlasia w Bielsku Podlaskim. Od roku 1973 stał się członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, gdzie wygłaszał odczyty. Jak sam wspominał powodem podjęcia pracy dokumentacyjnej było uczestniczenie w weselu brata w 1968 roku - wówczas uznał, że „trzeba zapisywać te pieśni miejscowego pochodzenia”.

Od roku 1970 zajmował się systematycznie zapisywaniem pieśni, zwyczajów, obrzędów dorocznych i rodzinnych na terenie Podlasia. W kręgu jego zainteresowań znajdował się szczególnie folklor ludności ukraińskiej i ludności polskiej pochodzenia ukraińskiego. Swoje materiały opracowywał i starał się publikować w czasopiśmie tematycznych, przekazywał kopie materiałów różnym instytucjom kultury oraz jednostkom naukowym. Znajdują się one m.in. w Instytucie Sztuki, Folklorystyki i Etnologii Ukraińskiej Akademii Nauk w Kijowie czy w zasobach Białskiej Biblioteki Cyfrowej. Jednak ciągle są rozproszone i trudno dostępne.

Nagrania powstawały w różnym czasie, część w latach 80. XX wieku, ale są też nagrane w pierwszych lat XXI wieku. Ignaciuk udokumentował repertuar obrzędowy rodzinny i doroczny, nagrywał też pieśni powszechne i patriotyczne. Omawiane nagrania dźwiękowe i zapisy ukazują wielowymiarowe bogactwo tradycji muzycznych tego regionu. Regionu należącego do pogranicza kulturowego. To bogactwo wynika ze współistnienia kultur sąsiedzkich posługujących się różnymi

językami, miejscowymi gwarami (pieśni śpiewane są po polsku, po ukraińsku, ale też w języku/gwarze chachłackiej, co sami mieszkańcy określają „śpiewaniem po naszymu”. W wymiarze duchowym (co także ma swoje odbicie w repertuarze pieśniowym) społeczności te funkcjonowały w dwu religijnych obrządkach chrześcijańskich: wschodnim i zachodnim. Jak twierdzi Jan Adamowski, elementy, które są potwierdzone językiem dłużej tkwią w świadomości mieszkańców. A więc wyznanie oraz poczucie indywidualne tożsamości kulturowej -paralelne i równorzędne.

Repertuar pieśniowy z tego zbioru wykonywany był przez osoby urodzone między głównie w I poł. XX wieku i śpiewany w zanikającym języku pogranicza określanym mianem „języka chachłackiego” lub „języka podlaskiego”. Jan Ignaciuk nagrał i zapisał pieśni reprezentujące wszystkie kanoniczne gatunki obrzędowe cyklu dorocznego i rodzinnego oraz pozaobrzędowe występujące na badanym terenie.

Tak różnorodny i nieoczywisty etnicznie repertuar wymagał szczególnych starań dla właściwej jego popularyzacji. Metoda zastosowana w projekcie polegała na udostępnieniu nagrań Jana Ignaciuka osobom prowadzącym warsztaty do pracy z wybranymi grupami. Nauka i wspólne wykonanie było konfrontacją archiwalnego materiału pieśniowego z tym, który żyje w pamięci dzisiejszych mieszkańców omawianego obszaru oraz współczesnych uczestników warsztatów. Pierwszy dzień był okazją do poznania repertuaru z Dołhobrodów (gm. Hanna) dzięki zaproszeniu do współpracy śpiewaczki ludowej Karoliny Demianiuk i Ewy Grochowskiej – prowadzącej warsztaty. Spod strzechy lubelskiego skansenu niosły się dźwięki pieśni zapisanych przez Jana Ignaciuka: weselna sieroca Znaty Marysiu molodeńkaja, Oj, pojdu ja ponad Buhom i Tam pod wisznimy, pod czereszny. Podobnie postąpiono w drugim dniu warsztatów, który prowadziły śpiewaczki: Nina Jawdosiuik i Julita Charytoniuk, tym razem z repertuarem z Dobrowody (gm. Kleszczele). Zabrzmiały wówczas pieśni: wiosenna Je w Dobrowody hrudoczok, weselna Lytily husońki czyryz sad, żniwna Oj, wysoko, wysoko klon dyrewo od wody. Dodatkowo, poznawano inne pieśni z repertuaru śpiewaczek, omawiano kwestie symboliki tekstu słownego, funkcje w obrzędzie oraz ich muzyczny styl. Warsztaty stały się okazją do wielowymiarowej wymiany doświadczeń w zakresie współczesnych form przekazywania dziedzictwa niematerialnego.

Dzień finałowy skupił w Muzeum Wsi Lubelskiej liczne grono odbiorców zarówno tematów naukowych jak i części koncertowej z potańcówką. Do udziału w panelu zaproszenie przyjęli badacze kultury, języka i obrzędowości pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego reprezentujący Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie: prof. dr hab. Feliks Czyżewski, prof. dr hab. Jan Adamowski, dr Beata Maksymiuk-Pacek. W dalszej części panelu dr Ewa Grochowska i mgr Julita Charytoniuk zaprezentowały swoje doświadczenia w badaniach terenowych i działaniach edukacyjno-animacyjnych, jakie prowadzą w zakresie odtwarzania i rekonstruowania tradycji wokalnych wschodniego pogranicza. Spotkanie moderowała dr Agata Kusto (Instytut Nauk o Kulturze UMCS, Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie), koordynator projektu. Wyjątkowym i niezapowiedzianym akcentem stało się wniesienie korowaja (weselnego pieczywa obrzędowego), który specjalnie na tę okazję przygotowała Nina Jawdosiuik z Dobrowody. Na zakończenie, w plenerze lubelskiego skansenu odbył się koncert, podczas którego miał miejsce występ grup

warsztatowych wraz z prowadzącymi. Gościnnie wystąpił także Zespół Śpiewaczy „Jarzębina” z Zabłocia - tegoroczny laureat I nagrody na festiwalu w Kazimierzu oraz Zespół Polesie_PL. Męski Zespół „Zwołani”, prowadzony przez Łukasza Tarkowskiego (współkoordynatora projektu) odegrał scenkę obrzędową z ośpiewywaniem żniwnej przepiórki, zamykając w ten sposób część wokalną. Koncert dopełniła potańcówka z melodiami z Polesia Lubelskiego wdzięcznie wygrywanymi przez kapelę „Kwadryl”.

Warsztaty śpiewacze cieszyły się ogromnym zainteresowaniem, zaś finał projektu zgromadził w unikatowej scenerii muzeum wielu odbiorców i uczestników, chętnych kontynuować tego rodzaju działania w przyszłości. Wydarzenia projektu dokumentuje film krótkometrażowy zrealizowany przez TVP3 i dostępny na stronie Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Film dostępny na naszym Facebooku
<https://www.facebook.com/muzeum.wsi.lubelskiej/videos/868784214705170214705170>

[ngg src="galleries" ids="239" display="basic_thumbnail" thumbnail_crop="0"]

Źródło: <https://skansen.lublin.pl/?p=24496>